संक्षेप रामायणम् *saṅkṣepa rāmāyaṇam*

वल्मीकेः आदिकाव्य रामायणे बालकाण्डे प्रथमः सर्गः *valmīkeḥ ādikāvya rāmāyaṇe bālakāṇḍe prathamaḥ sargaḥ*

Rāmulu Gajavāḍa Saṁskṛtam Teacher

तपः स्वाध्यायनिरतं तपस्वी वाग्विदां वरम् ।

नारदं परिपप्रच्छ वाल्मीकिर्मुनिपुङ्गवम् ॥ १

tapaḥ-svādhyāya-nirataṁ tapasvī vāg-vidāṁ varam
nāradaṁ pari-papraccha vālmīkir-muni-puṅgavam || 1

कोन्वस्मिन् साम्प्रतं लोके गुणवान् कश्च वीर्यवान् ।

धर्मज्ञश्च कृतज्ञश्च सत्यवाक्यो दृढव्रतः ॥ २

konvasmin sāmpratam̐ loke guṇavān kaśca vīryavān **|**
dharmajñaśca kṛtajñaśca satyavākyo dṛḍhavrataḥ **|| 2**

चारित्रेण च को युक्तः सर्वभूतेषु को हितः ।

विद्वान् कः कः समर्थश्च कश्चैकप्रियदर्शनः ॥ ३

cāritreṇa ca ko yuktaḥ sarva-bhūteṣu ko hitaḥ **|**
vidvān kaḥ kaḥ samartha-śca kaścaika-priya-darśanaḥ **|| 3**

आत्मवान् को जितक्रोधो द्युतिमान् कोऽनसूयकः ।

कस्य बिभ्यति देवाश्च जातरोषस्य संयुगे ॥ ४

ātmavān ko jita-krodho dyutimān ko'anasūyakaḥ **|**
kasya bibhyati devāśca jātaroṣasya saṁyuge **|| 4**

एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं परं कौतूहलं हि मे।

महर्षे त्वं समर्थोऽसि ज्ञातुमेवंविधं नरम्॥ ५

etadicchāmyahaṁ śrotuṁ paraṁ kautūhalaṁ hi me|
maharṣe tvaṁ samartho'si jñātumevaṁvidhaṁ naram|| **5**

श्रुत्वा चैतत्त्रिलोकज्ञो वाल्मीकेर्नारदो वचः।

श्रूयतामिति चामुन्त्रिय प्रहृष्टो वाक्यमब्रवीत्॥ ६

śrutvā caitattrilokajño vālmīker-nārado vacaḥ|
śrūyatāmiti cāmuntriya prahṛṣṭo vākyamabravīt|| **6**

बहवो दुर्लभाश्चैव ये त्वया कीर्तिता गुणाः।

मुने वक्ष्याम्यहं बुद्ध्वा तैर्युक्तः श्रूयतां नरः॥ ७॥

bahavo durlabhāścaiva ye tvayā kīrtitā guṇāḥ|
mune vakṣyāmy-ahaṁ buddhvā tairyuktaḥ śrūyatāṁ naraḥ

इक्ष्वाकुवंशप्रभवो रामो नाम जनैः श्रुतः।

नियतात्मा महावीर्यो द्युतिमान् धृतिमान् वशी॥ ८

ikṣvākuvaṁśaprabhavo rāmo nāma janaiḥ śrutaḥ|
niyatātmā mahāvīryo dyutimān dhṛtimān vaśī|| **8**

बुद्धिमान् नीतिमान् वाग्मी श्रीमान् शत्रुनिबर्हणः।

विपुलांसो महाबाहुः कम्बुग्रीवो महाहनुः॥ ९

buddhimān nītimān vāgmī śrimān śatrunibarhaṇaḥ|
vipulāṁso mahābāhuḥ kambugrīvo mahāhanuḥ|| **9**

महोरस्को महेष्वासो गूढजत्रुररिन्दमः ।

आजानुबाहु स्सुशिराः स्सुललाट स्सुविक्रमः ॥ १०

mahorasko maheṣvāso gūḍhajatrurarindamaḥ।
ājānubāhu ssuśirāḥ ssulalāṭa ssuvikramaḥ ।। 10

समः स्समविभक्ताङ्ग स्निग्धवर्णः प्रतापवान् ।

पीनवक्षा विशालाक्षो लक्ष्मीवान् शुभलक्षणः ॥ ११

sama ssamavibhaktāṅgaḥ snigdhavarṇaḥ pratāpavān।
pīnavakṣo viśālākṣo lakṣmīvān shubhalakṣaṇaḥ ।। 11

धर्मज्ञ स्सत्यसन्धश्च प्रजानां च हिते रतः ।

यशस्वी ज्ञानसम्पन्नः सुचिर्वश्य स्समाधिमान् । १२

dharmajña ssatyasandhaśca prajānāṁ ca hite rataḥ।
yaśasvī jñānasampannaḥ sucirvaśya ssamādhimān। 12

प्रजापतिसमः श्रीमान् धाता रिपुनिषूदनः ।

रक्षिता जीवलोकस्य धर्मस्य परिरक्षिता ॥ १३

prajāpatisamaḥ śrīmān dhātā ripuniṣūdanaḥ।
rakṣitā jīvalokasya dharmasya parirakṣitā।। 13

रक्षिता स्वस्य धर्मस्य स्वजनस्य च रक्षिता ।

वेदवेदाङ्गतत्त्वज्ञो धनुर्वेदे च निष्ठितः ॥ १४

rakṣitā svasya dharmasya svajanasya ca rakṣitā।
vedavedāṅgatattvajño dhanurvede ca niṣṭhitaḥ।। 14

सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञः स्मृतिवान् प्रतिभानवान्।
सर्वलोकप्रिय स्साधुः अदीनात्मा विचक्षणः॥ १५

sarvaśāstrārthatattvajñaḥ smṛtivān pratibhānavān।
sarvalokapriya ssādhuḥ adīnātmā vicakṣaṇaḥ ।। **15**

सर्वदाऽभिगत स्सद्भिः समुद्र इव सिन्धुभिः।
आर्य स्सर्वसमश्चैव सदैक प्रियदर्शनः॥ १६

sarvadā'bhigataḥ sadbhiḥ samudra iva sindhubhiḥ।
āryaḥ sarvasamaścaiva sadaika priyadarśanaḥ।। **16**

स च सर्वगुणोपेतः कौसल्यानन्दवर्धनः।
समुद्र इव गाम्भीर्ये धैर्येण हिमवानिव॥ १७

sa ca sarvaguṇopetaḥ kausalyānandavardhanaḥ ।
samudra iva gāmbhīrye dhairyeṇa himavāniva ।। **17**

विष्णुना सदृशो वीर्ये सोमवत्प्रियदर्शनः।
कालाग्निसदृशः क्रोधे क्षमया पृथिवीसमः॥ १८

viṣṇunā sadṛśo vīrye somavatpriyadarśanaḥ ।
kālāgnisadṛśaḥ krodhe kṣamayā pṛthivīsamaḥ ।। **18**

धनदेन समस्त्यागे सत्ये धर्म इवापरः।
तमेवंगुणसम्पन्नं रामं सत्यपराक्रमम्॥ १९

dhanadena samastyāge satye dharma ivāparaḥ ।
tamevaṁguṇasampannaṁ rāmaṁ satyaparākramam।। **19**

ज्येष्ठं श्रेष्ठगुणैर्युक्तं प्रियं दशरथः सुतम्।

प्रकृतीनां हितैर्युक्तं प्रकृतिप्रियकाम्यया॥ २०

jyeṣṭhaṁ śreṣṭhaguṇairyuktaṁ priyaṁ daśarathaḥ sutam ।
prakṛtīnāṁ hitairyuktaṁ prakṛtipriyakāmyayā ।। **20**

यौवराज्येन संयोक्तुमैच्छत् प्रीत्या महीपतिः।

तस्याभिषेकसम्भारान् दृष्ट्वा भार्याऽथ कैकयी॥ २१

yauvarājyena saṁyoktumaicchat prītyā mahīpatiḥ।
tasyābhiṣekasambhārān dṛṣṭvā bhārya'tha kaikayī। **21**

पूर्वं दत्तवरा देवी वरमेनमयाचत।

वनवासं च रामस्य भरतस्याभिषेचनम् ॥२२

pūrvaṁ dattavarā devī varamenamayācata।
vanavāsaṁ ca rāmasya bharatasyābhiṣecanam ।। **22**

स सत्यवचनाच्चैव धर्मपाशेन संयतः।

विवासयामास सुतं रामं दशरथः प्रियम्॥ २३

sa satyavacanātccaiva dharmapāśena saṁyataḥ।
vivāsayāmāsa sutaṁ rāmaṁ daśarathaḥ priyam।। 23

स जगाम वनं वीरः प्रतिज्ञामनुपालयन्।

पितुर्वचननिर्देशात् कैकेय्याः प्रियकारणात्॥ २४

sa jagāma vanaṁ vīraḥ pratijñāmanupālayan।
piturvacananirdeśāt kaikeyyāḥ priyakāraṇāt ।। **24**

तं व्रजन्तं प्रियो भ्राता लक्ष्मणोऽनुजगाम ह ।

स्नेहात् विनय संपन्नः सुमित्रानन्द वर्धनः ॥ २५

taṁ vrajantaṁ priyo bhrātālakṣamaṇo-'nujagāma ha।
snehāt vinaya sampannaḥ sumitrānanda vardhanaḥ।। 25

भ्रातरं दयितो भ्रातुः सौभ्रात्रमनुदर्शयन् ।

रामस्य दयिता भार्या नित्यं प्राणसमा हिता ॥ २६

bhrātaraṁ dayito bhrātuḥ saubhrātramanudarśayan।
rāmasya dayitā bhāryā nityaṁ prāṇasamā hitā।। 26

जनकस्य कुले जाता देवमायेन निर्मिता ।

सर्वलक्षणसम्पन्ना नारीणामुत्तमा वधूः ॥ २७

janakasya kule jātā devamāyena nirmitā।
sarvalakṣaṇasampannā nārīṇāmuttamā vadhūḥ ।। 27 ।।

सीताऽप्यनुगता रामं शशिनं रोहिणी यथा ।

पौरै रनुगतो दूरं पित्रा दशरथेन च ॥ २८ ॥

sītā'pyanugatā rāmaṁ śaśinaṁ rohiṇī yathā।
paurai-ranugato dūraṁ pitrā daśarathena ca ।। 28।।

शृङ्गिबेरपुरे सूतं गङ्गाकूले व्यसर्जयत् ।

गुहमासाद्य धर्मात्मा निषादाधिपतिं प्रियम् ॥ २९ ॥

śṛṅgiberapure sūtaṁ gaṅgākūle vyasarjayat।
guhamāsādya dharmātmā niṣādādhipatiṁ priyam ।। 29 ।।

गुहेन सहितो रामो लक्ष्मणेन च सीतया ।

ते वनेन वनं गत्वा नदीस्तीर्त्वा बहूदकाः ॥ ३० ॥

guhena sahito rāmo lakṣmaṇena ca sītayā|
te vanena vanaṁ gatvā nadīstīrtvā bahūdakāḥ || **30** ||

चित्रकूटमनुप्राप्य भरद्वाजस्य शासनात् ।

रम्यमावसथं कृत्वा रममाणा वने त्रयः ॥ ३१

citrakūṭamanuprāpya bharadvājasya śāsanāt |
ramyamāvasathaṁ kṛtvā ramamāṇā vane trayaḥ || **31**

देवगन्धर्वसङ्काशास्तत्र ते न्यवसन् सुखम् ।

चित्रकूटं गते रामे पुत्रशोकातुरस्तदा ॥ ३२ ॥

devagandharvasaṅkāśāstatra te nyavasan sukham|
citrakūṭaṁ gate rāme putraśokāturastadā || **32** ||

राजा दशरथः स्वर्गं जगाम विलपन् सुतम् ।

गते तु तस्मिन् भरतो वसिष्ठप्रमुखैर्द्विजैः ॥ ३३

rājā daśarathaḥ svargaṁ jagāma vilapan sutam|
gate tu tasmin bharato vasiṣṭhapramukhairdvijaiḥ|| **33**

नियुज्यमानो राज्याय नैच्छद् राज्यं महाबलः ।

स जगाम वनं विरो रामपादप्रसादकः ॥ ३४ ॥

niyujyamāno rājyāya naicchad rājyaṁ mahābalaḥ|
sa jagāma vanaṁ viro rāmapādaprasādakaḥ || **34** ||

गत्वा तु स महात्मानं रामं सत्यपराक्रमम्।

अयाचद् भ्रातरं राममं आर्यभावपुरस्कृतः॥ ३५

gatvā tu sa mahātmānaṁ rāmaṁ satyaparākramam|
ayācad bhrātaraṁ rāmaṁ āryabhāvapuraskṛtaḥ|| 35

त्वमेव राजा धर्मज्ञः इति रामं वचोऽब्रवीत्।

रामोऽपि परमोदारः सुमुखः सुमहायशा॥ ३६

tvameva rājā dharmajñaḥ iti rāmaṁ vaco'bravīt |
rāmo'pi paramodāraḥ sumukhaḥ sumahāyaśā|| 36

न चैच्छत् पितुरादेशाद् राजयं रामो महाबलः।

पादुके चास्य राज्याय न्यासं दत्त्वा पुनः पुनः॥ ३७

na caicchat piturādeśād rājayaṁ rāmo mahābalaḥ|pāduke
cāsya rājyāya nyāsaṁ dattvā punaḥ punaḥ || 37

निवर्तयामास ततो भरतं भरताग्रजः।

स काममनवाप्यैव रामपादावुपस्पृशन् ॥ ३८

nivartayāmāsa tato bharataṁ bharatāgrajaḥ |
sa kāmamanavāpyaiva rāmapādāvupaspṛśan || 38

नन्दिग्रामेऽकरोद् राज्यं रामागमनकाङ्क्षया।

गते तु भरते श्रीमान् सत्यसंधो जितेन्द्रियः॥ ३९

nandigrāme'karod rājyaṁ rāmāgamanakāṅkṣayā |
gate tu bharate śrīmān satyasandho jitendriyaḥ|| 39

रामस्तु पुनरालक्ष्य नागरस्य जनस्य च

तत्रागमनमेकाग्रे दण्डकान् प्रविवेश ह ॥ ४०

rāmastu punarālakṣya nāgarasya janasya ca
tatrāgamanamekāgre daṇḍakān praviveśa ha || 40

प्रविश्य तु महारण्यं रामो राजीवलोचनः ।

विराधं राक्षसं हत्वा शरभङ्गं ददर्श ह ॥ ४१

praviśya tu mahāraṇyaṁ rāmo rājīvalocanaḥ|
virādhaṁ rākṣasaṁ hatvā śarabhaṅgaṁ dadarśa ha || **41**

सुतीक्ष्णं चाप्यगस्त्यञ्च अगस्त्यभ्रातरं तथा ।

अगस्त्यवचनाच्चैव जग्राहैन्द्रं शरासनम् ॥ ४२

sutīkṣṇaṁ cāpyagastyañca agastyabhrātaraṁ tathā |
agastyavacanāccaiva jagrāhaindraṁ śarāsanam || **42**

खड्गं च परमप्रीतः तूणी चाक्षय सायकौ ।

वसत स्तस्य रामस्य वने वनचरैः सह ॥ ४३

khaḍgaṁ ca paramaprītastūṇī cākṣayasāyakau |
vasata stasya rāmasya vane vanacaraiḥ saha || **43**

ऋषयोऽभ्यागमन् सर्वे वधायासुररक्षसाम् ।

स तेषां प्रतिशुश्राव राक्षसानां तथा वने ॥ ४४

ṛṣayo'bhyāgaman sarve vadhāyāsurarakṣasām |
sa teṣāṁ pratiśuśrāva rākṣasānāṁ tathā vane|| 44

प्रतिज्ञातश्च रामेण वधः संयति राक्षसाम्।

ऋषीणामग्नि कल्पानां दण्डकारण्य वासिनाम्॥ ४५

pratijñātaśca rāmeṇa vadhaḥ saṁyati rākṣasām|
ṛṣīṇāmagni kalpānāṁ daṇḍakāraṇya vāsinām|| **45**

तेन तत्रैव वसता जनस्थाननिवासिनी।

विरूपिता शूर्पणखा राक्षसी कामरूपिणी॥ ४६

tena tatraiva vasatā janasthānanivāsinī|
virūpitā śūrpaṇakhā rākṣasī kāmarūpiṇī|| **46**

ततः शूर्पणखावाक्यात् उद्युक्तान् सर्वराक्षसान्।

खरं त्रिशिरसं चैव दूषणं चैव राक्षसम्॥ ४७

tataḥ śūrpaṇakhāvākyāt udyuktān sarvarākṣasān |
kharaṁ triśirasaṁ caiva dūṣaṇaṁ caiva rākṣasam || **47**

निजघान रणे रामः तेषां चैव पदानुगान्।

वने तस्मिन् निवसता जनस्थान निवासिनाम्॥ ४८

nijaghāna raṇe rāmaḥ teṣāṁ caiva padānugān |
vane tasmin nivasatā janasthāna nivāsinām || **48**

राक्षसां निहता न्यासन् सहस्राणि चतुर्दश।

ततो ज्ञातिवधं श्रुत्वा रावणः क्रोधमूर्च्छितः॥ ४९

rākṣasāṁ nihatā nyāsan sahasrāṇi caturdaśa| **49a**
tato jñātivadhaṁ śrutvā rāvaṇaḥ krodhamūrcchitaḥ|| **49**

सहायं वरयामास मारीचं नाम राक्षसम्।

वार्यमाणः सुबहुशो मारीचेन स रावणः॥ ५०

sahāyaṁ varayāmāsa mārīcaṁ nāma rākṣasam |
vāryamāṇaḥ subahuśo mārīcena sa rāvaṇaḥ || **50**

न विरोधो बलवता क्षमो रावण तेन ते।

अनादृत्य तु तद्वाक्यं रावणः कालचोदितः॥ ५१

na virodho balavatā kṣamo rāvaṇa tena te |
anādṛtya tu tadvākyaṁ rāvaṇaḥ kālacoditaḥ || **51**

जगाम सहमारीचः तस्याश्रमपदं तदा।

तेन मायाविना दूरमपवाह्य नृपात्मजौ॥ ५२

jagāma sahamārīcaḥ tasyāśramapadaṁ tadā |
tena māyāvinā dūramapavāhya nṛpātmajau || **52**

जहार भार्यां रामस्य गृध्रं हत्वा जटायुषम्।

गृध्रं च निहतं दृष्ट्वा हृतां श्रुत्वा च मैथिलीम्॥ ५३

jahāra bhāryāṁ rāmasya gṛdhraṁ hatvā jaṭāyuṣam |
gṛdhraṁ ca nihataṁ dṛṣṭvā hṛtāṁ śrutvā ca maithilīm || *53*

|

राघव श्शोकसन्तप्तो विललापाऽऽकुलेन्द्रियः।

ततस्तेनैव शोकेन गृध्रं दग्ध्वा जटायुषम्॥ ५४

rāghava śśokasantapto vilalāpā'kulendriyaḥ |
tatastenaiva śokena gṛdhraṁ dagdhvā jaṭāyuṣam || **54**

मार्गमाणो वने सीतां राक्षसं सन्ददर्श ह ।
कबन्धं नाम रूपेण विकृतं घोरदर्शनम् ॥ ५५

mārgamāṇo vane sītāṁ rākṣasaṁ sandarśa ha |
kabandhaṁ nāma rūpeṇa vikṛtaṁ ghoradarśanam || **55**

तं निहत्य महाबाहुः ददाह स्वर्गतश्च सः ।
स चास्य कथयामास शबरीं धर्मचारिणीम् ॥ ५६

taṁ nihatya mahābāhuḥ dadāha svargataśca saḥ |
sa cāsya kathayāmāsa śabarīṁ dharmacāriṇīm || **56**

श्रमणीं धर्मनिपुणां अभिगच्छेति राघव ।
सोऽभ्यगच्छन् महातेजाः शबरीं शत्रुसूदनः ॥ ५७

śramaṇīṁ dharmanipuṇām abhigaccheti rāghava |
so'bhyagacchan mahātejāḥ śabarīṁ śatrusūdanaḥ || *57*

शबर्या पूजितः सम्यक् रामो दशरथात्मजः ।
पम्पातीरे हनुमता सङ्गतो वानरेण ह ॥ ५८

śabaryā pūjitaḥ samyak rāmo daśarathātmajaḥ |
pampātīre hanumatā saṅgato vānareṇa ha || **58**

हनुमद्वचनाच्चैव सुग्रीवेण समागतः ।
सुग्रीवाय च तत्सर्वं शंसद्रामो महाबलः ॥ ५९

hanumadvacanāccaiva sugrīveṇa samāgataḥ |
sugrīvāya ca tatsarvaṁ śaṁsadrāmo mahābalaḥ || **59**

आदित स्तद्यथा वृत्तं सीतायाश्च विशेषतः ।

सुग्रीवश्चापि तत्सर्वं श्रुत्वा रामस्य वानरः ॥ ६०

ādita stad-yathā vṛttaṁ sītāyāśca viśeṣataḥ ।
sugrīvaścāpi tatsarvaṁ śrutvā rāmasya vānaraḥ ।। **60**

चकार सख्यं रामेण प्रीतिश्चैवाग्निसाक्षिकम् ।

ततो वानरराजेन वैरानुकथनं प्रति ॥ ६१

cakāra sakhyaṁ rāmeṇa prītiścaivāgnisākṣikam ।
tato vānararājena vairānukathanaṁ prati ।। **61**

रामायावेदितं सर्वं प्रणयाद् दुःखितेन च ।

प्रतिज्ञातं च रामेण तदा वालिवधं प्रति ॥ ६२

rāmāyāveditaṁ sarvaṁ praṇayād duḥkhitena ca ।
pratijñātaṁ ca rāmeṇa tadā vālivadhaṁ prati ।। **62**

वालिनश्च बलं तत्र कथयामास वानरः ।

सुग्रीवः शङ्कितश्चासीत् नित्यं वीर्येण राघवे ॥ ६३

vālinaśca balaṁ tatra kathayāmāsa vānaraḥ ।
sugrīvaḥ śaṅkitaścāsīt nityaṁ vīryeṇa rāghave ।। *63*

राघव प्रत्ययार्थं तु दुन्दुभेः कायमुत्तमम् ।

दर्शयामास सुग्रीवो महापर्वत सन्निभम् ॥ ६४

rāghava pratyayārthaṁ tu dundubheḥ kāyamuttamam ।
darśayāmāsa sugrīvo mahāparvata sannibham ।। **64**

उत्स्मयित्वा महाबाहुः प्रेक्ष्य चास्थि महाबलः ।

पादाङ्गुष्ठेन चिक्षेप सम्पूर्णं दशयोजनम् ॥ ६५

utsmayitvā mahābāhuḥ prekṣya cāsthi mahābalaḥ ।
pādāṅguṣṭhena cikṣepa sampūrṇaṁ daśayojanam ॥ **65**

बिभेद च पुनस्सालान् सप्तैकेन महेषुणा ।

गिरिं रसातलं चैव जनयन् प्रत्ययं तदा ॥ ६६

bibheda ca punassālān saptaikena maheṣuṇā ।
giriṁ rasātalaṁ caiva janayan pratyayaṁ tadā ॥ **66**

ततः प्रीतमनास्तेन विश्वस्तः स महाकपिः ।

किष्किन्धां रामसहितो जगाम च गुहां तदा ॥ ६७

tataḥ prītamanāstena viśvastaḥ sa mahākapiḥ ।
kiṣkindhāṁ rāmasahito jagāma ca guhāṁ tadā ॥ **67**

ततोऽगर्जद्धरिवरः सुग्रीवो हेमपिङ्गलः ।

तेन नादेन महता निर्जगाम हरीश्वरः ॥ ६८

tato'garjaddharivaraḥ sugrīvo hemapiṅgalaḥ ।
tena nādena mahatā nirjagāma harīśvaraḥ ॥ **68**

अनुमान्य तदा तारां सुग्रीवेण समागतः ।

निजघान च तत्रैनं शरेणैकेन राघवः ॥ ६९

anumānya tadā tārāṁ sugrīveṇa samāgataḥ ।
nijaghāna ca tatrainaṁ śareṇaikena rāghavaḥ ॥ **69**

ततः सुग्रीववचनात् हत्वा वालिनमाहवे ।
सुग्रीवमेव तद्राज्ये राघवः प्रत्यपादयत् ॥ ७०

tataḥ sugrīvavacanāt hatvā vālinamāhave |
sugrīvameva tadrājye rāghavaḥ pratyapādayat || 70

स च सर्वान् समानीय वानरान् वानरर्षभः ।
दिशः प्रस्थापयामास दिदृक्षुर्जनकात्मजाम् ॥ ७१

sa ca sarvān samānīya vānarān vānararṣabhaḥ |
diśaḥ prasthāpayāmāsa didṛkṣurjanakātmajām || 71

ततो गृध्रस्य वचनात् सम्पातेर्हनुमान् बली ।
शतयोजन विस्तीर्णं पुप्लुवे लवणार्णवम् ॥ ७२

tato gṛdhrasya vacanāt sampāterhanumān balī |
śatayojanavistīrṇaṁ pupluve lavaṇārṇavam || 72

तत्र लङ्कां समासाद्य पुरीं रावणपालिताम् ।
ददर्श सीतां ध्यायन्तीं अशोकवनिकां गतम् ॥ ७३

tatra laṅkāṁ samāsādya purīṁ rāvaṇapālitām |
dadarśa sītāṁ dyāyantīm aśokavanikāṁ gatam|| 73

निवेदयित्वाऽभिज्ञानं प्रवृत्तिं च विनिवेद्य च ।
समाश्वास्य च वैदेहीं मर्दयामास तोरणम् ॥ ७४

nivedayitvā'bhijñānaṁ pravṛttiṁ ca vinivedya ca |
samāśvāsya ca vaidehīṁ mardayāmāsa toraṇam || 74

पञ्च सेनाग्रगान् हत्वा सप्तमन्त्रिसुतानपि ।

शूरमक्षं च निष्पिष्य ग्रहणं समुपागमत् ॥ ७५

pañcasenāgragān hatvā saptamantrisutānapi I
śūramakṣaṁ ca niṣpiṣya grahaṇaṁ samupāgamat II **75**

अस्त्रेणोन्मुक्त मात्मानं ज्ञात्वा पैतामहा द्वरात् ।

मर्षयन् राक्षसान् वीरो यन्त्रिणस्तान् यदृच्छया ॥ ७६

astreṇonmukta mātmānaṁ jñātvā paitāmahā dvarāt I
marṣayan rākṣasān vīro yantriṇastān yadṛcchayā II **76**

ततो दग्ध्वा पुरीं लङ्कां ऋते सीतां च मैथिलीम् ।

रामाय प्रिय माख्यातुं पुनरायान् महाकपिः ॥ ७७

tato dagdhvā purīṁ laṅkāṁ ṛte sītāṁ ca maithilīm I
rāmāya priya mākhyātuṁ punarāyān mahākapiḥ II **77**

सोऽभिगम्य महात्मानं कृत्वा रामं प्रदक्षिणम् ।

न्यवेदयत् अमेयात्मा दृष्टा सीतेति तत्त्वतः ॥ ७८

so'bhigamya mahātmānaṁ kṛtvā rāmaṁ pradakṣiṇam I
ṇyavedayat ameyātmā dṛṣṭā sīteti tattvataḥ II **78**

ततः सुग्रीवसहितो गत्वा तीरं महोदधेः ।

समुद्रं क्षोभयामास शरैरादित्य सन्निभैः ॥ ७९

tataḥ sugrīvasahito gatvā tīraṁ mahodadheḥ I
samudraṁ kṣobhayāmāsa śarairāditya sannibhaiḥ II **79**

दर्शयामास चात्मानं समुद्रः सरितां पतिः ।

समुद्रवाचनाच्चैव नलं सेतुमुकारयत् ॥ ८०

darśayāmāsa cātmānaṁ samudraḥ saritāṁ patiḥ ǀ
samudravācanāccaiva nalaṁ setumukārayat ǀǀ **80**

तेन गत्वा पुरीं लङ्कां हत्वा रावणमाहवे ।

रामः सीतामनुप्राप्य परां व्रीडामुपागमत् ॥ ८१

tena gatvā purīṁ laṅkāṁ hatvā rāvaṇamāhave ǀ
rāmaḥ sītāmanuprāpya parāṁ vrīḍāmupāgamat ǀǀ **81**

तामुवाच ततो रामः परुषं जनसंसदि ।

अमृष्यमाणा सा सीता विवेश ज्वलनं सती ॥ ८२

tāmuvāca tato rāmaḥ paruṣaṁ janasaṁsadi ǀ
amṛṣyamāṇā sā sītā viveśa jvalanaṁ satī ǀǀ **82**

ततोऽग्निवचनात् सीतां ज्ञात्वा विगतकल्मषाम् ।

बभौ रामः सम्प्रहृष्टः पूजितः सर्वदैतैः ॥ ८३

tato'gnivacanāt sītāṁ jñātvā vigatakalmaṣām ǀ
babhau rāmaḥ samprahṛṣṭaḥ pūjitaḥ sarvadaitaiḥ ǀǀ **83**

कर्मणा तेन महता त्रैलोक्यं सचराचरम् ।

सदेवर्षिगणं तुष्टं राघवस्य महात्मनः ॥ ८४

karmaṇā tena mahatā trailokyaṁ sacarācaram ǀ
sadevarṣigaṇaṁ tuṣṭaṁ rāghavasya mahātmanaḥ ǀǀ **84**

अभिषिच्य च लङ्कायां राक्षसेन्द्रं विभीषणम्।

कृतकृत्यस्तदा रामो विज्वरः प्रमुमोद ह॥ ८५

abhiṣicya ca laṅkāyāṁ rākṣasendraṁ vibhīṣaṇam |
kṛtakṛtyastadā rāmo vijvaraḥ pramumoda ha || 85

देवताभ्यो वरं प्राप्य समुत्थाप्य च वानरान्।

अयोध्यां प्रस्थितो रामः पुष्पकेण सुहृद् वृतः॥ ८६

devatābhyo varaṁ prāpya samutthāpya ca vānarān |
ayodhyāṁ prasthito rāmaḥ puṣpakeṇa suhṛd vṛtaḥ || 86

भरद्वाजाश्रमं गत्वा रामः सत्यपराक्रमः।

भरतस्यान्तिकं रामो हनूमन्तं व्यसर्जयत्॥ ८७

bharadvājāśramaṁ gatvā rāmaḥ satyaparākramaḥ |
bharatasyāntikaṁ rāmo hanūmantaṁ vyasarjayat || 87

पुनराख्यायिकां जल्पन् सुग्रीवसहितश्च सः।

पुष्पकं तत् समामारुह्य नन्दिग्रामं ययौ तदा॥ ८८

punarākhyāyikāṁ jalpan sugrīvasahitaśca saḥ |
puṣpakaṁ tat samāmāruhya nandigrāmaṁ yayau tadā || 88

नन्दिग्रामे जटां हित्वा भ्रातृभिः सहितोऽनघः।

रामः सीतामनुप्राप्य राज्यं पुनरवाप्तवान् ॥ ८९

nandigrāme jaṭāṁ hitvā bhrātṛbhiḥ sahito'naghaḥ |
rāmaḥ sītāmanuprāpya rājyaṁ punaravāptavān || 89

प्रहृष्टो मुदितो लोकः तुष्टः पुष्टः सुधार्मिकः।
निरामयो ह्यरोगश्च दुर्भिक्ष भयवर्जितः॥ ९०

prahṛṣṭo mudito lokaḥ tuṣṭaḥ puṣṭaḥ sudhārmikaḥ |
nirāmayo hyarogaśca durbhikṣa bhayavarjitaḥ || **90**

न पुत्रमरणं किञ्चित् द्रक्ष्यन्ति पुरुषाः क्वचित्।
नार्यश्चाविधवा नित्यं भविष्यन्ति पतिव्रताः॥ ९१

na putramaraṇaṁ kiñcit drakṣyanti puruṣāḥ kvacit |
nāryaścāvidhavā nityaṁ bhaviṣyanti pativratāḥ || **91**

न चाग्निजं भयं किञ्चिन्नाप्सु मज्जन्ति जन्तवः।
न वातजं भयं किञ्चिन्नापि ज्वरकृतं तथा॥ ९२

na cāgnijaṁ bhayaṁ kiñcinnāpsu majjanti jantavaḥ |
na vātajaṁ bhayaṁ kiñcinnāpi jvarakṛtaṁ tathā || **92**

न चापि क्षुद्भयं तत्र न तस्करभयं तथा।
नगराणि च राष्ट्राणि धनधान्ययुतानि च॥ ९३

na cāpi kṣudbhayaṁ tatra na taskarabhayaṁ tathā |
nagarāṇi ca rāṣṭrāṇi dhanadhānyayutāni ca || **93**

नित्यं प्रमुदिताः सर्वे यथा कृतयुगे तथा।
अश्वमेधशतैरिष्ट्वा तथा बहुसुवर्णकैः॥ ९४

nityaṁ pramuditāḥ sarve yathā kṛtayuge tathā |
aśvamedhaśatairiṣṭvā tathā bahusuvarṇakaiḥ || **94**

गवां कोट्ययुतं दत्त्वा ब्रह्मलोकं प्रयास्यति ।

असंख्येयं धनं दत्त्वा ब्राह्मणेभ्यो महायशाः ॥ ९५

gavāṁ koṭyayutaṁ dattvā brahmalokaṁ prayāsyati |
asaṅkhyeyaṁ dhanaṁ dattvā brāhmaṇebhyo mahāyaśāḥ ||

राजवंशान् शतगुणान् स्थापयिष्यति राघवः ।

चातुर्वर्ण्यं चलोकेऽस्मिन् स्वे स्वे धर्मे नियोक्ष्यति ॥ ९६

rājavaṁśān śataguṇān sthāpayiṣyati rāghavaḥ |
cāturvarṇyaṁ caloke'smin sve sve dharme niyokṣyati || 96

दशवर्ष सहस्राणि दशवर्ष शतानि च ।

रामो राज्य मुपासित्वा ब्रह्मलोकं प्रयास्यति ९७

daśavarṣa sahasrāṇi daśavarṣa śatāni ca|
rāmo rājyamupāsitvā brahmalokaṁ prayāsyati || *97*

इदं पवित्रं पापघ्नं पुण्यं वेदैश्च सम्मितम् ।

यः पठे द्रामचरितं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ९८

idaṁ pavitraṁ pāpaghnaṁ puṇyaṁ vedaiśca sammitam |
yaḥ paṭhe drāmacaritaṁ sarvapāpaiḥ pramucyate || 98

एतदाख्यान मायुष्यं पठन् रामायणं नरः ।

सपुत्रपौत्रः सगणः प्रेत्य स्वर्गे महीयते ॥ ९९

etadākhyāna māyuṣyaṁ paṭhan rāmāyaṇaṁ naraḥ |
saputrapautraḥ sagaṇaḥ pretya svarge mahīyate || 99

पठन् द्विजो वागृषभत्वमीयात्

स्यात् क्षत्रियो भूमिपतित्वमीयात्।

वणिग्जनः पण्यफलत्वमीयात्

जनश्च शूद्रोऽपि महत्त्वमीयात्॥ १००

paṭhan dvijo vāgṛṣabhatvamīyāt
syāt kṣatriyo bhūmipatitvamīyāt **।**
vaṇigjanaḥ paṇyaphalatvamīyāt
janaśca śūdro'pi mahattvamīyāt **।। 100**

इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये बालकाण्डे संक्षेपो नाम प्रथमः सर्गः।

ityārṣe śrīmadrāmāyaṇe vālmīkīye ādikāvye bālakāṇḍe saṅkṣepo nāma prathamaḥ sargaḥ।

Thus ends the first canto called "Saṅkṣepa Rāmāyaṇa" of Bālakāṇḍa of the Glorious Rāmāyaṇa, the very first epic in poetic rendition of Vālmīki Ṛṣi.